

teória metodík, špeciálna sociológia, sociologický výskum) i horizontálne. Má sa zamerať na tri spoločensky závažné tematické okruhy: a) vplyv materiálo-technickej základne na spoločenské vzťahy; b) zmeny v triednej štruktúre; c) kultúrna revolúcia. Okrem základných sociologických pracovísk (Vysoká stranická škola, ČSAV, SAV, Výskumný ústav poľnohospodárskej ekonomiky, Vysoká škola ekonomická) sa počíta so zriadením menších katedrií sociológie na viacerých vysokých školách. Ostáva otvorenou otázka, komu zveriť funkciu koordinátora. Dňa 27. novembra 1963 schválilo Prezídium ČSAV stanovú Československej sociologickej spoločnosti, takže v krátkom čase (január 1964) sa bude môcť zísť ustavujúca schôdza. Problém sociologického časopisu spolu s materiálom prerokuje ideologická komisia ÚV KSČ 10 decembra 1963.

Na záver prijali účastníci seminára šesť návrhov na praktické opatrenia: 1. aby Slovenský výbor Československej spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov zaviedol od roku 1964 dvojsemestrový kurz o základných otázkach sociologického výskumu; 2. aby sa na bratislavskej univerzite zriadilo postgraduálne štúdium sociológie; 3. aby Československá sociologická spoločnosť vydávala štvrťročne informačný bulletin a v prvom kvartáli 1964 usporiadala seminár k metodikám a technikám sociologického výskumu; 4. aby vedecké kolégium pre filozofiu, psychológiu a pedagogiku poverilo oddelenie sociologického výskumu pri Filozofickom ústave SAV koordináciou sociologických výskumov na Slovensku; 5. aby oddelenie sociologického výskumu vypracovalo pre Univerzitnú knižnicu v Bratislave návrh na triedenie sociologickej literatúry; 6. aby materiály zo seminára vyšli ako zborník.

*J. Jančovičová, R. Roško*

## PREDNÁŠKA O PREDMETE VEDECKÉHO KOMUNIZMU

Prof. A. M. Kovalev, člen Katedry vedeckého komunizmu Filozofickej fakulty Moskovskej štátnej univerzity M. V. Lomonosovova, navštívil v novembri 1963 v rámci študijnej cesty niektoré katedry marxizmu-leninizmu na našich vysokých školách. Diskusia s prof. Kovalevom sa tu sústredila najmä na otázku ponímania predmetu vedeckého komunizmu ako základnej súčasti marxizmu-leninizmu a na niektoré otázky výučby vedeckého komunizmu na vysokých školách. Prinášame stručnú informáciu o niektorých názoroch prof. Kovaleva.

Úloha a význam teórie vedeckého komunizmu — základnej súčasti marxisticko-leninskej teórie — v súčasných podmienkach neobyčajne vzrastá. Ak do víťazstva socialistickej revolúcie a vybudovania socializmu učenie o komunizme bolo výsledkom teoretických zovšeobecnení preskúmaných protirečení kapitalistickej spoločnosti, v novej etape vývoja, v etape prechodu od socializmu ku komunizmu sa vedecký komunizmus ako teória o vybudovaní komunistickej spoločnosti stal vedou, ktorá je overená spoločenskou praxou, vybudovanou prvou fázou komunistickej spoločnosti — socializmom. Vedecký komunizmus tým dostáva aj nový objekt ďalšieho teoretického skúmania.

Veľký význam má i fakt, že s premenou socializmu na svetovú socialistickú sústavu popri skúmaní historických skúseností Sovietskeho sväzu dôležité miesta prislúcha aj výskumu skúseností z budovania socializmu v iných krajinách, analýze pôsobenia objektívnych zákonov v internacionálnom rámci svetovej socialistickej sústavy, odhaľovaniu toho všeobecného a zvláštneho, čo je charakteristické pre krajiny, ktoré idú cestou budovania socializmu a komunizmu.

Naša doba, ktorá sa vyznačuje rozvojom a prehĺbením svetového revolučného procesu nebývalým tempom, prináša so sebou i nové problémy praxe a teórie.

Ukázalo sa, že prednášať teóriu vedeckého komunizmu v rámci kurzu historického materializmu, politickej ekonómie a dejín KSSS v súčasnosti nestačí. Ani jedna z týchto vied nemôže dať celkovú predstavu o komunistickej spoločnosti, o veľkom množstve foriem, príkladov a metód boja za nové spoločenské zriadenie rôznych krajín v súčasnej epoche. Poslucháči dostali o vedeckom komunizme len fragmentálnu predstavu, vedecký komunizmus nebol ponímaný ako samostatná, veľmi dôležitá súčasť marxizmu-leninizmu. Tým bolo podmienené v SSSR aj zavedenie špeciálneho kurzu základov vedeckého komunizmu — ako celkového pohľadu na komunistickú formáciu a jej zákony — ktorý by v sebe zahrňoval aj aktuálne problémy svetového oslobodzovacieho hnutia.

Ako každá veda, tak aj veda o budovaní komunizmu sa rozvíja a zdokonaľuje v procese praxe, každý stupeň priblíženia ku komunizmu znamená zreteľnejšie a presnejšie poznatky o komunistickej formácii.

Marxizmus-leninizmus je ucelený a organický systém filozofických, ekonomických a sociálnopolitických názorov. Je známe, že ľudská činnosť smerujúca k pretvoreniu prírody predpokladá vedecké poznanie a odhalenie zákonitostí prírody. To isté platí v oblasti spoločenskej, tým viacej, že spoločnosť je veľmi zložitý sociálny organizmus. Zásluhou marxizmu-leninizmu robotnícka trieda a jej strana na základe poznania objektívnych zákonov vývoja spoločnosti môže hodnotiť objektívne procesy a rozloženie triednych síl v danom momente a konkrétnej situácii a na tomto základe vypracúvať politiku a taktiku v boji za komunizmus. Vypracovanie základov vedeckého riadenia spoločnosti predpokladá rozbor najrozličnejších stránok skutočnosti — prírody, spoločnosti, ekonomických vzťahov — konkrétne-historickej situácie. Vedecké preskúmanie všetkých týchto stránok objektívnej skutočnosti zabezpečujú tri súčasti marxizmu-leninizmu: filozofia (zahrňujúca dialektický a historický materializmus), marxistická politická ekonómia a vedecký komunizmus.

Dialektický materializmus vyzbrojuje robotnícku triedu a jej stranu poznaním všeobecných tendencií vývoja objektívneho sveta v celku. Historický materializmus odhaľuje všeobecné tendencie spoločenského procesu. Politická ekonómia, sledujúc ekonomické vzťahy medzi ľuďmi — materiálny základ, z ktorého vyrastá celý systém sociálnopolitických a ideologických vzťahov spoločnosti, dáva pevný základ pre rozpracovanie politiky robotníckej triedy a jej strany.

Pretože komunizmus nie je len teoretickým záverom, ale aj zákonitým výsledkom triedneho boja, revolučno-praktickej činnosti robotníckej triedy a všetkých pracujúcich, preto aj veda o podmienkach, formách a cieľoch tejto činnosti, o cestách pretvorenia spoločnosti na základe teórie komunizmu tvorí súčasť marxisticko-

leninskej teórie. Odhaľujúc historickú úlohu robotníckej triedy ako hrobára kapitalizmu a tvorcu komunizmu, cesty využívania objektívnych zákonov v boji za socialistickú revolúciu a svoju diktatúru, skúmajúc zákony budovania socializmu a komunizmu, teória vedeckého komunizmu je mimoriadne dôležitou organickou súčasťou marxizmu-leninizmu. A spolu s ostatnými súčasťami tvorí najdôležitejší predpoklad správneho politického vedenia spoločnosti robotníckou triedou a jej predvojom — marxistickou stranou.

V súčasnosti má vedecký komunizmus svoj osobitný predmet.

I keď sa napísalo a publikovalo mnoho statí, ktoré pomáhajú objasniť a spresniť predmet vedeckého komunizmu, nie je táto otázka uzavretá. Niektorí súdruhovia sa domnievajú, že ústredné miesto vo vedeckom komunizme zaujíma učenie o triedach a triednom boji. Taktiež navrhujú včleniť do vedeckého komunizmu teóriu štátu, revolúcie a pod. Prof. Kovalev hovorí, že s takým ponímaním predmetu vedeckého komunizmu nemožno súhlasiť, i keď vedecký komunizmus zahrňuje v sebe rozbor triedneho boja, štátu a revolúcie, neobsahuje však celosť problematiky, ale len prispôsobene k vzniku komunistickej formácie. Skúma len otázky triedneho boja *proletariátu*, otázky teórie *socialistického štátu*, *socialistickej revolúcie*. Uvedené otázky v celku, ako sa vyvíjali od formácie k formácii, sú predmetom historického materializmu.

Prof. Kovalev hovorí ďalej, že ani dejiny medzinárodného revolučného hnutia nemôžu tvoriť základnú časť vedeckého komunizmu, i keď sa vedecký komunizmus neobíde bez argumentácie historickými faktami. Hlavnou úlohou vedeckého komunizmu je slúžiť robotníckej triede ako ideový nástroj v boji za socialistickú revolúciu a upevnenie diktatúry proletariátu, vyzbrojiť robotnícku triedu teóriou a taktikou boja za komunizmus, odhaľovať perspektívy, cesty a prostriedky ďalšieho vývoja ku komunizmu. Prof. Kovalev vyvodzuje záver, ako ponímať predmet vedeckého komunizmu a vychádzajúc z klasikov marxizmu-leninizmu a Programu KSSS, určuje okruh otázok vedeckého komunizmu:

a) objasnenie historickej úlohy robotníckej triedy a más, vedených robotníckou triedou, analýza historických predpokladov a podmienok nevyhnutnosti revolučného pretvorenia kapitalizmu na socializmus a komunizmus;

b) skúmanie zvláštností triedneho boja proletariátu a víťazstva socialistickej revolúcie;

c) rozbor zákonitostí a ciest vybudovania socializmu a komunizmu.

Inými slovami, vedecký komunizmus je povolaný objasniť úlohu robotníckej triedy a všetkých pracujúcich v revolučnom pretváraní spoločnosti, odhaliť zákonitosti vzniku, upevnenia a rozvoja komunistickej formácie ako najdôležitejšej historickej úlohy robotníckej triedy.

V súhlase s tým, čo sme uviedli, je vedecký komunizmus teoretickým zovšeobecnením svetového robotníckeho a oslobodzovacieho hnutia, budovania socializmu a komunizmu, teoretickým základom stratégie a taktiky svetového komunistického hnutia.

Takéto určenie znamená ponímať vedecký komunizmus nielen ako vedu o triednom boji a uskutočnení socialistickej revolúcie, ale aj ako vedu o vybudovaní socializmu a komunizmu. Je tu zahrnutý ohromný pokrok posledných desaťročí

v rozvoji sovietskej krajiny ako aj vývoj všesvetový. V takomto poňatí je vyzdvihnuté, že vedecký komunizmus má svoj vlastný obsah, svoj predmet skúmania.

Aké zákonitosti komunistickej spoločnosti skúma vedecký komunizmus?

Ako v každej spoločenskej formácii, tak aj v komunistickej existujú všeobecné zákonitosti ľudskej spoločnosti. K všeobecným zákonitostiam patrí: určujúca úloha spoločenského bytia vo vzťahu k spoločenskému vedomiu, určujúca úloha spôsobu výroby v budovaní a rozvoji spoločnosti, súlad medzi výrobnými vzťahmi a charakterom výrobných síl, vzťah základne a nadstavby a mnohé iné. Tieto zákony sú predmetom skúmania historického materializmu. S rozvojom komunistickej formácie k všeobecným zákonitostiam pristupujú zákonitosti, ktoré majú svoj špecifický vnútorný obsah: napr. vedúca úloha robotníckej triedy a jej strany, spojenci robotníckej triedy, nevyhnutnosť prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu, prebudovanie ekonomických a sociálnych vzťahov na princípe socializmu, kultúrna revolúcia, výchova nového človeka atď. Tieto javy a zákonitosti v podmienkach prechodu od kapitalizmu k socializmu v rámci komunistickej formácie skúma vedecký komunizmus.

Rozbor špecifických zákoností vzniku, upevňovania a rozvoja komunistickej spoločnosti, vyjadrených v teórii vedeckého komunizmu, slúži ako teoretický základ vypracovania správnej politiky komunistickej strany vo všetkých etapách boja za revolučné pretvorenie spoločnosti.

Podľa prof. Kovaleva predmetom vedeckého komunizmu sú špecifické zákony vzniku, upevnenia a rozvoja komunistickej formácie ako konečného cieľa robotníckej triedy — a uvedomelé využívanie týchto zákonov v praktickej činnosti ľudí je prostriedkom uskutočnenia tohto cieľa.

Zavedenie výučby vedeckého komunizmu nie je akt formálny. Znamená ďalšiu diferenciaciu spoločenských vied a s tým súvisí úloha stanovenia hraníc medzi týmito vedami (historický materializmus, dejiny strany, politická ekonómia), čím sa predíde duplicite a prekrývaniu.

Uvedené odbory budú môcť prehĺbiť rozpracovanie svojho predmetu, a tým sa zvýši aj ich význam.

Takto ponímaný vedecký komunizmus zohrá veľkú úlohu v procese formovania vedeckého materialistického svetonázoru najmä medzi študentskou mládežou.

Vedecký komunizmus je taktiež povolaný napomôcť prekonať pozostatky kultu Stalinovej osobnosti v oblasti spoločenských vied, prekonať schematizmus, dogmatizmus a nebezpečné odtrhávajúce teórie od praxe.

Kurz základov vedeckého komunizmu zohrá svoju úlohu aj v boji proti anti-komunizmu, reformizmu, revizionizmu, dogmatizmu a sektárstvu.

Komunistická strana Sovietskeho sväzu postavila pred vedu úlohu, aby vedecký komunizmus, teoreticky rozpracovaný a prednášaný na vysokých školách, pôsobil ako aktívny prostriedok výchovy budovateľov komunizmu, aby pomáhal strane a všetkému ľudu pri budovaní komunistickej spoločnosti. A sovietska veda sa tejto úlohy plne ujala.

*M. Hrabalová*